

BOZSIK VIOLA: SZÍNHÁZ A KÖZOKTATÁSRÓL FEBRUÁR 10. ESTE HATKOR TTT 2013-14

A PanoDráma bemutatója: „újra keresztmetszet a közoktatásról, új témákkal, új jelenetekkel, a Nemzeti Pedagóguskar zenés betéteivel.” Kis utánanézéssel kiderül, a darab a Trafóban 2012-ben bemutatott *Tanulni, tanulni, tanulni* átdolgozott változata. Az előadás az iskolai világ szatirikus bemutatását ígéri, sok új elemmel. A jelenetek egy-egy problémát járnak körbe: szegregáció, diákokat fizikailag bántalmazó tanárok, pályaelhagyás, a gyerekek előítéletei, kiégett pedagógusok, megalázás, rasszizmus. Dokumentarista színházról van szó (verbatim, azaz szó szerinti, ez a műfaj angol megnevezése), a színészek szövegei mind valóban elhangzott mondatok, vagy az adott ügyekben érintettekkel készített interjúkból vett részletek, vagy talált anyagok.

Azonban talán ebben a darabban nincs is olyan sok interjú. A darab legelején, a pályaelhagyó tanárok monológjai, a gyöngyöspatai eseményekre reflektáló szülő, néhány igazgató, egy Zöld Kakasos diák és Hoffmann Rózsa mondatai valódi interjúválaszok. Máskülönbön igazgatói beszédek, hallgatunk, gyerekekhez beszélő rendőrt, etikaórát tartó tanárt, budafoki anyukák beszélgetését, internetes kommenteket a diákverésről. Ezek biztos valódi szövegek, melyet valahonnan megszereztek az alkotók, de nem interjú-részletek. S ez komoly etikai kérdés, hogy egy teljesen más kontextusban, sokszor nyilvánvalóan más hangsúllyal, arcjátékkal, más értelemben elhangzott mondatokat ki szabad-e teljesen forgatni?

Hogyan készítene interjúkat az alkotók? Tud(hat)ják az alanyok, hogy szavaikat közönség előtt mondják majd el, a játék révén módosult, eltorzult jelentéssel?

Töprengék, hogy az alkotók valóban beültek-e egy etikaórára, és azt tapasztalták, ami a darabból kiderül, hogy a tanárnő a hit, remény, szeretet fogalmak pontos definíciót tanultatta meg szó szerint a gyerekekkel? Tényleg megeshet, hogy egy rendőr a legkomplicáltabb szakzsargon használva beszél a gyerekeknek a gondatlanul őrizetlenül hagyott tárgyaik mások általi eltulajdonításának veszélyeiről? Az a baj, hogy el tudom képzelni. Mégis, előtoldódik bennem egy viszonylag friss emlék. Londonban kampányt indítottak a buszsofőrök verbális zaklatásának visszaszorítására. A kampány része volt egy hirdetés, mely egy kislány rajza mellett az általa írt mondatokat mutatja meg: „Az apukám buszsofőr. Néha az emberek kiabálnak vele. Ilyenkor itthon nem eszi meg a vacsoráját.” Miért van, hogy akik egyes csoportok megbélyegzettségére, kirekesztettségére, a rajtuk való gúnyolódásra olyan érzékenyek, nem hajlandók tovább haladni ezen az (egyébként jó) úton, s az érzékenységet általánosan kiterjeszteni? Habár az reménykeltő, ahogyan látható kétségbeeséssel idéz a darab közönyös, életunt fiatalokat, akiknek – ez derül ki – alig van kapcsolatuk a szüleikkel, nincsenek terveik a jövőre nézve, és akik megtiltanák a nyugdíjasoknak a BKV-használatot.

Az előadásban van izgalmas diák-vitaklub az integrációról és a szegregációról a közönség bevonásával, és gyermetes viccelődés Hoffmann Rózsa nevével.

Lehet értelme egy darabnak, mely csak ostromoz, és nem próbál sebeket gyógyítani? Akár lehetne, de a gúnyolódás hitelteleníti.

A közönségnek azonban nagyon tetszett, nevettek, tapsoltak. Ez végképp elbizonytalanít az előadás célját és sikerét illetően.

(Magamhoz is vannak kérdéseim: milyen gondossággal járok el az interjúkészítések során, s vajon, amikor nekem kellett részleteket válogatni igazgatói beszédekből, meg tudtam oldani, hogy ráirányítsam a figyelmet egy problémára, de közben tiszteletben tartsam azt, aki nekem segített, és odaadta a szövegét, a nevét is vállalva? Vigyázok az írásaimban azokra, akikről írok? Rám tehát leginkább a darab indirekt üzenete hatott.)

A *TTT 2013-14* produkciót a PanoDráma készítette, a Dohány utca 13-ban (Hátsó Kapu) volt látható 2014. február 10-én és 11-én. Rendezte: Schermann Márta és Lengyel Anna, zene: Ted van Leeuwen, dramaturg: Garai Judit, Hárs Anna, Merényi Anna, játsszák: Feuer Yvette, Hárs Anna, Ördög Tamás, Schermann Márta, Cseh Judit, Urbanovits Krisztina, s mindkét alkalommal négy másik középiskolás diák.

A DOHÁNY UTCAI SHERIFF SZÍNHÁZ A HOLOKAUSZTRÓL - FEBRUÁR 19. ESTE HATKOR

1. változat (Erdei Erika)

2014. február 17-én a Jurányi Művelődési Házban fiatal színészek, zenészek adtak elő egy olyan lélekbemászó darabot, melynek „megtekintése” után nem lehetett elégedett sóhajtással felállni. Miért az idézőjel? Íme a válasz:

Nagyon sok holokauszt-témát feldolgozó filmen, színdarabon, hangjátékon, regényen, novellán, dokumentumon vagyok túl! Eddig azonban ez volt a legdöbbenetesebb!

A pici előadótérben a fal mellett körbefutó széksorokra ültettek minket a szerzők. Középen üres tér volt. A falakon néhány gigantikus nonfiguratív „szobor”, középen Hold-szerű test.

Az előadás kezdetén az egyik színész nő nagyon udvariasan felhívta mindnyájunk figyelmét arra, hogy ez az előadás teljes sötétségben játszódik. (És ez volt az egyik nagyon fontos különbség az eddig látottakhoz képest!)

A teljes sötétség különleges atmoszférát teremtett.

A kezdés sem volt megszokás szerinti. Disszonáns zenei hangok, félig és teljes egészében végigmondott 30-as évekbeli zsidó viccek szóltak a térben mindenhol. A színészek és zenészek közöttünk ültek, álltak, járkáltak. Ők testesítették meg a kirekesztetteket. Közöttünk voltak.

Az előadás a viccektől a borzalmak felé vezetett minket, a 40-es évek közepéig. Holokauszt-túlélők elbeszélései, korabeli törvények, kormányrendeletek részletei jöttek elő a mély sötétekből.

A visszaemlékezések sora azokat az érzéseket, képeket, történeteket hozta elő, amelyeket nem élhettem meg, viszont az agyam előállított a sötétség, a disszonáns hangok, a halk és kevésbé halk neszek-zajok által.

A fantasztikus az volt, hogy minden „néző” a saját képzeletében teremtette újra az „élményt”, a képeket a borzalmakról. Nem irányítottak, csak a hangok. A képzeletnek nem volt határa, mint ahogyan a borzalomnak sem. Csupa irracionalitás! És mégis szinte tapintható.

A legmegrázóbb az előadás vége volt. A színészek egy gyertya lángja köré gyűltek, majd lassan énekelve kimentek. (Ez volt az utolsó és egyetlen kis fénynyaláb az előadás során.) Mi, nézők, vártuk a másik mozdulatát, miután kimentek a színészek. Valami remény-féle volt, hogy visszajönnek és lezáródik az előadás. De nem!

Egymásra voltunk utalva, csak néztünk bambán, mozdulatlanul néhány percig. Nem volt taps, nem volt feloldódás, csak sóhajok. Mindenki tudta, hogy ezt ki kell beszélni, végig kell újra gondolni.

Hazafelé menet végiggondoltam azt, hogy lehetünk érintettek, vagy csak szemlélődők, de mindenképpen szembe kell nézni ezzel a terhes múlttal.

Én minden erőmmel a felelősség vállalása mellett vagyok, szólok. Nem történhet meg – még nyomokban sem – az, hogy háírtsunk, szépítsünk a múlton, mert ez a múlt nagyon szennyes.

Mindenkinek, még a soá után is, van valamilyen, a témához kapcsolódó élménye. Ez az előadás ilyen freudi mélységű élményeket szakított fel.

Köszönet érte a rendezőnek és a szereplőknek, Kovács Márton lélekbe markoló zenéjének, Mohácsi János rendező vakító fényességű sötétjének, a minden fogódzó nélkül, halálos biztonsággal megszólaló együttesnek. Némedi Árpádnak, Bánfalvi Eszternek, Takács Nóra Diánának, Keresztény Tamásnak, Béli Ádámnak, Boros Annának, Deák Péternek, Lakatos Máténak, Rainer-Micsinyei Nórának és Tolnai Hellának. *A Dohány utcai sheriff* a Füge Produkció és a Kaposvári Egyetem együttműködésében készült.¹

„Egész Népemnek kellene látnia, a sötétség már megvan hozzá...”²

2. változat (Takács Géza)

Többségében a Kaposvári Egyetem színészeivel készítette a darabot Mohácsi János rendező. Különleges előadás, hiszen valójában nincs darab, a főszereplők dokumentumszövegek, s mintha a 70. évfordulóra,

a Holokauszt Emlékévre készült volna. Én olyan előadást láttam, ahová tanárként voltam meghívott, más tanártársaimmal együtt, egy internetes jelentkezés révén lényegében ingyen, abban a reményben, hogy majd diákjaimmal térek vissza, vagy meghívom az előadást. Ehhez csak egy teljesen elsötétíthető terem az előfeltétel, mert az elmúlt évben a Színkritikusok Díját a legjobb független előadásként elnyert bemutató „lelke” a *sötét*, különben minden ismerős, néhány jó, néhány szörnyű zsidó viccet hallunk, egy-egy zsidó dalt, a nevezetes „dó-ré-mi-fá-szó-lá-ti-dó, szalonnát eszik a zsidó” rigmust többszólamú, többretegű feldolgozásban, majd a holokauszt-történetet személyes visszaemlékezések részletei révén. A szöveggönyv nem több, mint egy igényes pódiummúsort, de ezt jótékony sötét fedi, illetve fordítja, változtatja át radikális színházi cselekvéssé. A sötét hozzárendelése a rémségeket felidéző szövegekhez alkalmas arra, hogy bántalmazásnak érezzük, engem néhány valódi pofon kevésbé sokkolt volna, alighanem a többi néző (vagyis hallgató: a lelki kínzásnak kitett jó szándékú tanár és diák) is hasonlóképpen lehetett ezzel, közülük a várakozásnak megfelelően (figyelmeztetve voltunk az eshetőségre) ketten rosszul is lettek, egyikőjük, egy nagydarab férfi, nagyjából rendesen el is ájult.

Most azt persze nem tudom, hogy a látogatótársaim látható erős megrendülése mit ér, mit rejt, ha azt a belátást veszszük alapul, amit egy blogon olvastam, hogy a darab bebizonyította, a „verbális durvaságtól, a lealázó viccektől egyenes út vezet a deportálás felé” (sipospeter.blog.hu/2013/02/24/do-re-mi-fa-szo-la-ti-do), és a színen tényleg viccek és gázkamrák párbeszéde zajlik, akkor az előadás tévedés, hiszen a legdurvább viccek természete

¹ A színházi ajánló eredeti megjelenése: http://poli.hu/wp/wp-content/uploads/2014/02/23graf6_tmt.pdf

² <http://7ora7.hu/programok/a-dohany-utcai-serriff/velemenyek>

tesen holokausz utániak, a holokausz minden viccnél messzebb ment. S lett viccek új generációjának forrása. (A krematóriumok füstje is felfelé száll.)

Aki bejött megnézni az előadást, bizonyára elkötelezett az antiszemitizmussal, a holokausztagadással, a nemzeti önmegegyezéssel szemben, hiszen tudhatta, mi vár rá. És nem szokott nevetni az aljas vicceken. Véletlenül sem. Miért kell őt meglepni, szorongatni, szembesíteni, rémlátomással gyötörni? Hacsak azért nem, hogy azokra az érzéketlen kortársaira nehezteljen, akik miatt neki szenvednie kellett itt? S hogy ezentúl érzéketlen legyen velük szemben ő is?

Iskolába vinni? Iskolásokat hozni? Mentális agresszió volna. Mint ahogy a játszó is alighanem áldozatok, a rendező áldozatai. Nincs mit játszaniuk. Mintha ők volnának az emlékezők? Képtelenség. Nem is kísérleteznek vele. Csak a hangjukat adják? Hogy érték el, hogy ne hallják egymást, saját magukat? Felszabadultan nevetnek az előadás után, és számolják az előadásonkénti elesetteket? Vagy kiütöten dülöngélnek?

Nem bizonytalanodnak el, hogy kedves látogatóikat miért is kell kikészíteniük? Vagy nem mernek elbizonytalanodni, hiszen a kritikai fogadtatás elsöpörte a kétségeket, ha lettek volna?

